

5. *Каргин А. С.* Сохранение нематериального наследия народов РФ как приоритет культурной политики России / Каргин А. С., Костина А. В. [Электр. ресурс]. – Режим доступа: http://www.zpu-journal.ru/zpu/2008_3/Kargin&Kostina.pdf.
6. *Конвенція про охорону нематеріальної культурної спадщини. 2003 р.* [Електр. ресурс]. – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_d69.
7. *Маркарян Э.* Теория культуры и современная наука / Маркарян Э. – М. : Мысль, 1983. – 284 с.
8. *Население и глобализация: 2-е изд.* / Н. М. Ромашевская, В. Ф. Галецкий и др. – М. : Наука, 2004. – 322 с.
9. *Нематериальное культурное наследие* [Электр. ресурс]. – Режим доступа: <http://ru.wikipedia.org>
10. *Плахов В.* Традиции и общество: опыт философско-социологического исследования / В. Плахов. – М. : Мысль, 1982. – 220 с.
11. *Полякова М. А.* Подходы к изучению культурного наследия России в XVIII – начале XX века / М. А. Полякова // Вестник Рос. гос. гуманитар. ун-та. – 2008. – № 10. – С. 257–266.
12. *Рекомендация по сохранению фольклора* // Акты генеральной конференции ЮНЕСКО. XXV сессия, Париж, 17 октября – 16 ноября 1989 г. Т. 1: Резолюции [Электр. ресурс]. – Режим доступа: <http://unesdoc.unesco.org/images/0008/000846/084696rb.pdf#page=174>.
13. *Світова спадщина ЮНЕСКО* [Електр. ресурс]. – Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org>
14. *Хаттон П.* История как искусство памяти / Хаттон П. – СПб.: Владимир Даль, 2004. – 424 с.

Резюме

Окреслено загальні аспекти взаємовідносин традицій та нематеріальної культурної спадщини. Проаналізовано основні етапи формування поняття «нематеріальна культурна спадщина» та ролі традицій у її формуванні і збереженні.

Ключові слова: традиції, нематеріальна культура, культурна спадщина, фольклор.

Summary

Goncharov V. On the problem of relationships between traditions and intangible cultural heritage

The general aspects of mutual relations of traditions and non-material cultural heritage are outlined. The basic stages of forming of concept «non-material cultural heritage» and role of traditions are analysed in her forming and maintenance.

Key words: traditions, intangible culture, cultural heritage, folklore.

Аннотация

Гончаров В.В. К проблеме взаимоотношений традиций и нематериального культурного наследия

Обозначены общие аспекты взаимоотношений традиций и нематериального культурного наследия. Проанализированы этапы формирования понятия «нематериальное культурное наследие», роль традиций в его формировании и сохранении.

Ключевые слова: традиции, нематериальная культура, культурное наследие, фольклор.

Надійшла до редакції 10.11.2014 р.

УДК 379.85:930.008(477.87)

В.В. Степанчук

ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ТА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ЗАМКІВ ТА ЗАМКОВИХ КОМПЛЕКСІВ ЗАКАРПАТТЯ В ІГРОВИМУ ТУРИЗМІ

Одним із стратегічних напрямів розвитку Закарпаття туристичного є пріоритетне освоєння його рекреаційного потенціалу. Для підтвердження обґрунтованості цього вибору можна навести такі аргументи:

1. Регіон розташований в центрі Європи, через нього реалізуються різноманітні контакти, а транспортна доступність є сприятливим фактором залучення відпочиваючих не лише зі східних регіонів, а й європейських країн.

2. Закарпаття може служити своєрідним полігоном дислокації центрів міжнародного бізнесу та відпочинку, що стимулюватиме ріст туризму. Особливою складовою, що в умовах тотального стресу сучасного урбанізованого суспільства робить найбільш споживаним новий для України та перспективний для Закарпаття вид туризму з анімаційною, яскраво вираженою ігровою складовою, що базується на історико-культурній основі.

Особливості ландшафтної географії краю. З однієї сторони, природа Карпат у порівнянні з іншими регіонами, зазнала менших втрат і в багатьох місцях зберегла свій первісний стан. І для різних форм відпочинку і туризму це важливо. З іншого боку, враховуючи виняткове кліматичне і водно регулююче значення Карпат як для України, так і сусідніх європейських держав, пов'язаних із даним регіоном спільною історією, гостро стоїть питання збереження унікальної природи краю та його історико-архітектурної спадщини [6; 9].

Світовий досвід підтверджує, що ігровий туризм є високорентабельною галуззю. Наприклад, в Італії він дає 17 млрд. дол., що дорівнює 30% від суми доходів щорічного експорту країни; в Італії прибуток від туризму становить 11%, в Данії – 8%, в Австрії – 9%. Сьогоднішні показники економічної результативності вітчизняного туризму поки що далекі від зарубіжних [2; 254]. Тож це питання активно обговорюється і у спеціальній літературі. Історико-культурну складову стосовно замків та замкових комплексів Закарпаття розглядали Т. Легоцький в монографії про середньовічну історію краю, Д. Поп та І. Поп у виданнях «Історія Підкарпатської Русі» та «Замки Підкарпатської Русі» [11], О. Філіпов у нарисі «Історія Мукачівського замка».

Історичні особливості, зміст переказів та легенд навколо замків і фортифікаційних споруд краю розглядали М. Троян [14], В. Пагира, С. Варга [3], М. Рутинський [13]. Визначив шляхи перспективного розвитку історико-архітектурних комплексів у туризмі О. Касинець, підкреслюючи визначну роль вищевказаних атракцій в інтеграції міжнародного ринку екскурсійних послуг.

Питання використання та збереження пам'яток архітектури виділили в «Концепції збереження і використання історичних замків і замкових комплексів Закарпаття» Є. Лукша, О. Лукша, Ф. Шандор, Д. О. Ковалюк [7].

Актуальними і неопрацьованими залишаються аспекти активізації історико-культурної рекреаційної складової туризму на Закарпатті, що базуються на територіальній та архітектурній специфіці краю.

Метою даного дослідження є визначення перспективних шляхів розвитку туризму через поєднання специфіки анімаційної ігрової складової з регіональною історико-культурною та архітектурною базовими основами у вище вказаному регіоні.

Розглядаючи питання специфіки історико-культурних дозвіллевих рекреацій, слід звернути увагу на фортифікаційні споруди оборонного типу та замки даного регіону. З огляду на тривалу історичну відірваність Закарпаття від території України й перебування під гнітом угорських феодалів, тут збереглися класичні феодальні замки західноєвропейського типу: Мукачівський («Паланок»), Ужгородський, Невицький, Середнянський, Чинадівський, Виноградівський («Канків»), Королівський («Нялаб»), Боржавський тощо.

Туристичною візитівкою Закарпаття є славнозвісний замок «Паланок» XIV-XVI ст. Експерти одностайно визнають його наймальовничішим замком Карпатського регіону і другим (після Кам'янець-Подільського) за туристичною атракційністю замком України.

1. Мукачівський замок – один із найбільших оборонних комплексів Східної Європи, що повністю зберігся до наших днів. У цій перлині середньовічної архітектури поєднані різні стилі оборонного зодчества. Він розташований на горі вулканічного походження висотою 68 м і займає площу 14 тис. м²; складається з трьох частин і розміщений на трьох терасах. Найстаріший – Верхній замок (XIV-XVI ст.) знаходиться на вершині гори. Середній замок (XVII ст.) – на терасі, на 6 м нижче і Нижній замок (теж XVII ст.) – ще на 10 м нижче від Середнього.

На початку XVIII ст. на четвертій терасі (ще на 10 м нижче) була збудовано башту для охорони воріт і дорога до замку західним схилом гори [13; 351].

У наші дні Мукачівський замок – один із найбільших історичних музеїв України. Тут експонуються знаряддя кам'яного віку, мідно-бронзової доби, зброя та ужиткові речі від кельтських часів до пізнього середньовіччя тощо. До послуг туристів відкритий художній салон-магазин, в якому можна придбати картину чи вироби декоративно-прикладного мистецтва. На бастіонах замку можна перепочити за горнятком кави, милуючись краєвидами долини Тиси та смарагдовими вершинами вулканічних Карпат [14; 56]. Розробляється інвестиційний проект, що передбачає відведення частини замку під елітний готель і ресторан у середньовічному стилі, а також організацію розважальних лицарських шоу та інших складових ігрового туризму, в яких могли б брати участь ввідвідувачі [11]. Зараз у замку ведуться реставраційні роботи, метою яких є пристосування його для потреб музейно-туристичного комплексу. Для успішного використання даної атракції в туризмі взагалі та в ігровому – зокрема, необхідно запобігти руйнуванню, здійснити реставрацію і відновлення шляхом проведення відповідних ремонтних робіт без зміни властивостей об'єкту; забезпечити захист, пристосування і відповідне утримання приміщень замку, які сьогодні не використовуються, для створення на їх основі елементів туристичної інфраструктури замку для організації прийому та обслуговування туристів, екскурсійної діяльності, музеєфікації. Передбачається реконструкція і ремонт будівель середнього та нижнього дворів замку «Паланок» з метою створення інфраструктури комплексного обслуговування туристів у середньовічному стилі.

2. Ужгородський замок XIII-XVIII ст. – це найстаріша з усіх фортець Закарпаття. Дерев'яне укріплення білих хорватів існувало на Замковій горі з раннього середньовіччя (з VII ст.) і руйнувалося аварськими та угорськими кочівниками. Наприкінці IX ст. фортеця, за легендами, стала резиденцією хорватського князя Лаборця, який вів виснажливу боротьбу з угорськими кочівниками-завойовниками.

Ужгородський замок має форму неправильного чотирикутника з масивними баштами по кутах. На древність споруди вказують монолітна кладка стін, різьблені у камені карнізи, колони романського і готичного стилів. З трьох боків замок оточений сухим ровом, вирубаним у скелях, а з північно-східного – урвищем. До XVIII ст. у замок можна було потрапити лише через підвісний міст. Територію замку оточує стародавній парк площею 6 га, закладений ще графським родом Другетів [9; 56].

У наші дні на території замку розмістилася унікально багата експозиція Закарпатського обласного краєзнавчого музею, що налічує понад 120 тис. експонатів і розповідає про яскраві сторінки історії цього краю та його мешканців [8; 358].

Сучасний стан замку задовільний, за останні 30-40 років у ремонтно-реставраційні роботи вкладено значні кошти, що дозволяє утримувати його в належному стані і використовувати як визначний оглядовий об'єкт для відвідувачів.

Для приведення замку до бажаного стану і максимально відтворити його автентичність необхідні значні кошти та час. На сьогоднішній день 90% приміщень замку використовуються під експозиції Закарпатського краєзнавчого музею, які теж слугують вагомим елементом показу для відвідувачів замку і, як показала практика останніх 10 років, кількість відвідувачів щорічно зростає, – зараз музей і замок відвідує понад 100 тис. осіб на рік.

Створення нових експозицій та проведення різноманітних масових заходів, максимальне відтворення інтер'єрів замку, його потайних місць та підвальних і підземних комунікацій минулого, створення оглядових майданчиків, відтворення в замку діючих народних промыслів (ковальство, гончарство, ткацтво, вишивання і т.д.) дасть у майбутньому можливість значно розширити перелік послуг, які надаватимуться відвідувачам. Сьогодні у замку діє кузня, де майстри за «дідівськими» технологіями здатні виготовити туристу будь-яку кузнь (сувенір) на замовлення і навіть залучити його до її виготовлення. Аматори народних промыслів сподіваються також відкрити свої майстерні під відкритим небом у дворі замку. Існує міжнародний інвестиційний проект повного відродження замку як культурно-розважального туристичного комплексу [7; 4]. Передбачається відведення частини кімнат під «графські» готельні номери, відкриття в підземних казематах замку вишуканого ресторану, оформленого у лицарському стилі з оригінальною давньооруською й давньоугорською кухнями, відкриття «лицарської зали», де будь-який турист міг би приміряти на себе лицарські обладунки та випробувати власну вправність у стрільбі з лука й арбалета.

3. Невицький замок XIII-XVII ст. знаходиться північніше Ужгорода вище по течії Ужа і закладений на стрімкій кручі (відносний перепад висот сягає 125 м) над долиною річки на стратегічних підступах до столичного міста Закарпатського краю. Невицький замок контролював прохід Ужанською долиною, якою йшов торговий шлях з Угорщини через Ужоцький перевал у Галицько-Волинську державу, Польщу, Литву і Московію [11; 56]. Уперше в писемних джерелах Невицький замок згадується на початку XIV ст. як родова феодална вотчина, оперезана глибоким ровом та валом. На витоках своєї історії він пережив легендарні історичні події. Після смерті в 1301 р. останнього короля зі старої (ще кочівницької) династії Арпадів, в Угорщині розпочалася кривава боротьба за владу. Після тривалих збройних чвар з волі Папи Римського на угорському троні закріпився король Карл-Роберт із неаполітанської династії Анжуйських.

Слов'янське населення Закарпаття піднялося на визвольну боротьбу проти угорського поневолення й за приєднання Закарпаття до Галицької Русі, але сплюндрована татарами Галицька Русь не мала сил для відкритої боротьби з Угорським королівством. Після придушення повстання (імовірно, 1322 р.) Невицький замок (як і сусідній Ужгородський) з королівської ласки переходить до володіння роду графів Другетів. Справу Ф. Другета продовжила його вдова чи донька – історичний персонаж, який обрис легендами і в народній пам'яті отримав назву «Погана Діва» [11; 67].

У наші дні Невицький замок знаходиться в напівзруйнованому стані, однак із середини 1990-х рр. тут активно ведуться реконструкційні роботи археологів. Існує проект реставрації цього мальовничого замку (збудованого у класичному італійському стилі) й перетворення його на міжнародний туристичний готельно-розважальний комплекс. Планується відтворити автентичний середньовічний замковий інтер'єр, обладнати у лицарському стилі ресторан зі старожитньою кухнею і вишуканими закарпатськими винними підвалами, відкрити музейну експозицію, манеж, кузню-зброярню та інші ремісничі майстерні, в яких сувеніри виготовлялися б на замовлення туристів прямо у них на очах. В основний готель замково-розважального комплексу для відвідувачів середнього класу, згідно з проектами планується перетворити суміжну туристичну базу, єврореконструкція якої не потребує аж надто значних коштів. А навколишні гірські праліси з окремими промаркованими екостежками – це ідеальний природний полігон для історичних лицарських ігор і змагань з пейнтболу (окрема еко-стежка виводить навіть на закинутий гірський танкодром середини XX ст.) [7; 21].

За туристичною привабливістю й масовістю відвідування Невицький замок посідає друге місце серед замків Закарпаття (після замку «Паланок», що в Мукачеві), але в сучасних умовах недостатніх фінансувань проектів відродження історичної спадщини дана туристична атракція може існувати лише як археологічний скансен.

4. Чинадівський замок XV ст. збудований бароном Перені. Він двоповерховий, п'ятикутний у плані, зі стрільницями та двома кутовими круглими триярусними баштами. Має два запуснені підземні ходи, що виводять у долину Латориці. Тривалий час він виконував функції в'язниці. Зараз має пізнавальне значення як об'єкт пізньосередньовічної фортифікаційної архітектури.

Основоположною ігровою концепцією відтворення подій в замку «Сент-Міклош» є історичний факт перебування в ньому княгині І. Зріні та її зустрічі з легендарним героєм повстанських військ куруців – І. Текелі (друга половина XVII ст.). Багато літературних та історичних книг згадують цей факт як один із найважливіших не тільки в житті Ілони, але і як довгоочікувана подія в історії всього угорського народу, оскільки союз княгині та Імре Текелі сприяв значному зміцненню угорської держави.

Верхню залу другого поверху, при вмілому збереженні всіх етапів перебудови замку, можна використовувати як залу для урочистих одружень. Весільні обряди проводяться за вищими нормами дворянського етикету XVII ст. за австро-угорськими звичаями. Інтер'єр повністю відповідає тогочасній

обстановці. Присутні на урочистому одруженні одягають на себе деталі середньовічного одягу: стрічки, еполети. Художній колектив виконує музику Баха, Вівальді, Генделя, Гайдна, Моцарта на старовинних інструментах у повній відповідності до правил виконання музичних творів того часу. Музиканти одягнені у вбрання, традиційні для XVII ст. [7; 19].

При підписанні шлюбного листа виголошується вітання в стилі XVII ст., після чого всім присутнім на урочистостях пропонується перейти до сусідньої зали, де відкорковується шампанське за здоров'я молодят. Ці дві зали можуть використовуватися не тільки для одружень, але й для проведення балів та урочистих прийомів. Окрім вище вказаних архітектурних пам'яток, слід відмітити, що на Виноградівщині збереглися атракційні руїни двох могутніх середньовічних замків «Канків» (заснований 1307 р.) і «Нялаб» (заснований 1315 р.). Заклав їх могутній угорський феодал Б. Боршо, якому відійшов цей край після угорського завоювання. Та вищевказані руїни не підлягають відновленню і можуть застосовуватися в туризмі тільки як археологічні скансени.

Можна навести ще приклади на користь рекреаційної орієнтації перспективного розвитку Закарпаття. Але це жодним чином не означає, що в цьому напрямі можна швидко досягнути бажаних результатів. Необхідні зважені рішення і продумані практичні дії.

У перспективі дана галузь повинна зайняти одне з профілюючих місць. На сьогодні ж жодна організація чи державна установа не здійснює діяльності щодо організації цивілізованого відвідання пам'ятки. Однак наші дослідження показують, що замки Закарпаття щорічно відвідують понад 100 тис. осіб [6; 17]. За таких умов досяжним і економічно обґрунтованим є завдання досягнення утримання пам'яток та охоронної території навколо них у належному стані на умовах самофінансування. Суттєвим, ресурсом є подальше використання волонтерського руху у сфері охорони історико-культурної спадщини. Це надає змогу поєднати виховну, навчальну, ігрову і прагматичну функції анімаційного туризму.

Список використаної літератури

1. *Барановская Г. И.* Туристу о Закарпатье : путеводитель / Г. И. Барановская. – Ужгород : Карпати, 1986. – 5 с.
2. *Бейдик О. О.* Рекреаційно-туристські ресурси України : методологія та методика аналізу, термінологія, районування / О. О. Бейдик. – К. : ВІЩ «Київ. ун-т», 2001. – 395 с.
3. *Варга С. С.* Мукачівський замок «Паланок» : історико-краєзнавчий нарис / С. С. Варга. – Ужгород : Закарпаття, 2002. – 48 с.
4. *Горбик В. О.* Проблеми дослідження і збереження пам'яток історії та культури в Україні / В. О. Горбик, Г. Г. Денисенко // Укр. істор. журнал, 2003. – № 3. – С. 143–151.
5. *Закон України «Про охорону культурної спадщини»* від 8.06.2000 р.
6. *Закарпаття – санаторії та туризм* // Статистичний зб. – Ужгород, 2011. – 98 с.
7. *Збереження і використання історичних замків і замкових комплексів Закарпаття. Концепція* / автор. кол.: Є. О. Лукша, О. В. Лукша, Ф. Ф. Шандор, Д. О. Коваль. – Проект 2008/150-733-2. – Ужгород, 2009-05-14. – С. 14–23.
8. *Іванов О.* Замки і палаци Західної України : історія – культура – туризм (Історико-архітектурні пам'ятки замкового мистецтва) / О. Іванов. – К. : Наш світ; Укргеодезкартографія, 2004. – С. 356–362.
9. *Игнаткин Й. А.* Охрана памятников истории и культуры : справ. пособ. / Й. А. Игнаткин. – К. : Вищ. шк., 1990.
10. *Історико-краєзнавча діяльність Українського товариства охорони пам'яток історії та культури* / Історичне краєзнавство в Українській РСР. – К., 1989.
11. *Поп Д.* Замки Подкарпатской Руси / Д. Поп, И. Поп. – Ужгород : вид-во «Романа Повч», 2004. – 124 с.
12. *Поп И.* Энциклопедия Подкарпатской Руси / И. Поп. – Ужгород : изд-во В. Падяка, 2001. – 656 с.
13. *Рутинский М. Й.* Замковый туризм в Україні / М. Й. Рутинський. – К., 2007. – 431 с.
14. *Троян М. В.* Мукачевский замок : историко-краеведческий очерк / М. В. Троян. – 2-е изд., перераб. и доп. – Ужгород : Карпаты, 1982.
15. *Федака П.* Пам'ятки Замкової гори / П. Федака. – Ужгород, 1999. – С. 175.

Резюме

Визначений об'єм рекреаційного потенціалу регіону через специфічні аспекти організації історичної складової ігрового туризму на Закарпатті, характерні для даного регіону. Представлена можливість інтеграції ринку туристичних послуг України на прикладі Закарпаття в європейські туристичні ринки. Окреслені передумови розвитку міжнародних соціально-культурних стосунків комунікативного характеру.

Ключові слова: ігровий туризм, туристичні ресурси, екскурсійні послуги, археологічні скансени, рекреація, замкова архітектура.

Summary

Stepanchuk V. Historical-cultural potential and socio-economic prospects of use of castles

In the article certain and described level of recreation potential of region through the specific aspects organization of historical constituent in playing tourism on Zakarpate, which characteristic only for this region. Also in the article the presented possibility of integration market of Ukraine tourist services, on the example of Zakarpatyia, in

the European tourist markets. Pre-conditions of development international social and cultural relations of communicative character are certain.

Key words: playing tourism, tourist resources, excursion services, archaeological skansens, recreation, castles architectures.

Аннотація

Степанчук В.В. Историко-культурный потенциал и социально-экономические перспективы использования замков и замковых комплексов Закарпатье в игровом туризме

Охарактеризован объем рекреационного потенциала региона через специфические аспекты организации исторической составляющей игрового туризма на Закарпатье, характерные для данной области. Представлена возможность интеграции рынка туристических услуг Украины на примере Закарпатье в европейские туристические рынки. Определены предпосылки развития международных социально-культурных отношений коммуникативного характера.

Проанализированы исторические и социокультурные особенности использования рекреационных ресурсов региона на примере замковых комплексов, которые особенно важны для организации игрового туризма.

Ключевые слова: игровой туризм, туристические ресурсы, экскурсионные услуги, археологические скансены, рекреация, замковая архитектура.

Надійшла до редакції 7.10.2014 р.

УДК 75.8(477)

І.Г. Смирнов

ЛОГІСТИКА ВИСТАВКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: СВІТОВИЙ ТА УКРАЇНСЬКИЙ ДОСВІД

Постановка наукової проблеми. Виставкова діяльність нині – бізнес, що розвивається не тільки в світі, але останніми роками і в Україні. Відноситься це і до сфери туризму та гостинності, де щорічно у світі проходять десятки туристичних та готельно-ресторанних (НО-RE-CA) виставок, салонів, ярмарків, бірж тощо. Такі заходи пов'язані не тільки з маркетингом, оскільки являють один із потужних каналів просування та збуту продукції на ринку туристичних та готельно-ресторанних послуг, але й з логістикою, яка не лише ефективно організує процеси підготовки до проведення виставкових заходів, доставки та розміщення необхідних експонатів, експозицій, різноманітних матеріалів, конструкторів, устаткування тощо, але й бере на себе функцію ефективного управління потоками відвідувачів як головного потоку в логістичному забезпеченні виставкових заходів у туризмі, їх статистики, аналізу та обробки з метою приваблення найбільш «конструктивної» частини – потенційних бізнес-партнерів, покупців-клієнтів турфірм тощо.

Інформаційні джерела з теми статті не є численними, оскільки логістика виставкової діяльності взагалі та в туризмі і гостинності зокрема, як окремий напрям логістичної теорії й бізнес-практики, знаходиться на початковому етапі свого формування. Тому автор спирався на праці з виставкового маркетингу та логістики в туризмі [2, 4–6], у т.ч. власні розробки [7, 8], а також на логістичні джерела [3, 1].

Метою статті є розкрити наукові засади практичного застосування логістики виставкової діяльності в туризмі та сфері гостинності як окремого напрямку логістичної теорії та практики.

Виклад основного матеріалу. У просуванні туристичного продукту туроператора важливим напрямом є участь в роботі туристичних бірж, виставок, ярмарок, призначених для пошуку нових можливостей збуту. Нині в різних країнах світу щорічно проводяться десятки міжнародних туристичних ярмарків, виставок, бірж, у межах яких організуються семінари, прес-конференції, презентації та інші заходи, що надають великі можливості представити свою фірму та свій турпродукт, оформити контракти, знайти нових партнерів, розповсюдити інформацію через широке коло відвідувачів та журналістів, обмінятися досвідом роботи. Серед найбільших заходів є Міжнародна біржа з туризму в Берліні (ITB), що проводиться щорічно наприкінці березня, Всесвітня туристична ярмарка в Лондоні (WTM) – проходить щорічно у другій декаді листопада, Міжнародна туристична виставка FITUR у Мадриді, що проводиться наприкінці січня тощо.

В Україні останніми роками з'являються все нові виставки та ярмарки, що мають відношення до туризму. У Києві щорічно проходить чотири таких заходи. Так, із 1994 р. у жовтні відбувається Міжнародний туристичний ярмарок «Україна», у березні – Міжнародна туристична виставка УІТТ (англ. Ukrainian Industry of Travel & Tourism, Українська галузь туризму і подорожей), у лютому – Туристична біржа, у травні – Міжнародна виставка з медичного туризму (з 2013 р.). Туристичні виставки організуються і в інших містах України: Одесі, Львові, Донецьку, Ужгороді тощо. Усього в Україні проводиться майже 10 щорічних туристичних виставкових заходів. Їх учасниками є національні туристичні організації та асоціації, туроператори й турагенції, готелі, ресторани, транспортні, страхові, автопрокатні компанії, спеціалізовані видавництва, наукові організації, навчальні заклади тощо.